

I dybden, ikke i højden - Introduktion til Sven Møller Kristensen

Svendsen, Michael

Published in:
Reception : tidsskrift for nordisk litteratur

Publication date:
2001

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[CC BY](#)

Citation for published version (APA):
Svendsen, M. (2001). I dybden, ikke i højden - Introduktion til Sven Møller Kristensen. *Reception : tidsskrift for nordisk litteratur*, 43, 39-42.

I dybden, ikke i højden

Introduktion til Sven Møller Kristensen

af Michael Svendsen

Samtidig med Aage Henriksen virkede i mange år også en anden professor ved Nordisk Filologi, KU, som er værd at huske på, nemlig litteratursociologen Sven Møller Kristensen (i årene 1964-1979).

Følgende introduktion til Sven Møller Kristensens kritiske forfatterskab har sin berettigede plads i dette Aage Henriksen-tema som en hævde af professorens virke, der ofte især blandt yngre litterater glemmes til fordel for den lidt mere iøjenfaldende Henriksen.

Møller Kristensen har for en videnskabssociologisk betragtning været lige så skoledannende som Henriksen, og det er unægteligt i en helt anden metodisk retning end Henriksens. Også derfor er det interessant med Møller Kristensen i nærstående sammenhæng; som en omverdensinteresseret modpol til Henriksens (meget personlige) version af hermeneutikken.

At iscenesætte Sven Møller Kristensens position som litteraturforsker og -kritiker som en mere eller mindre indirekte kritik af Henriksens værk vil dog ikke være i overensstemmelse med Møller Kristensens ånd. Han var ikke specielt konfrontationssøgende, men tog derimod ofte et forsonende udgangspunkt, båret af hvad man kunne kalde en "kritisk sofrosyne".

Brobygger

I et portræt af ham, må man først og fremmest fremhæve hvad der var en genkommende, altid tilstedeværende dobbeltbestræbelse for litteraten Sven Møller Kristensen: at forhindre menneskets løsrivelse fra kunsten og at bygge bro over kløften mellem det elitære og det folkelige.

En sådan målsætning lå til grund både for hans engagement som redaktør af tidskriftet med den sigende titel *Dialog* (1950-61) og i hans litteratursociologiske forskningspraksis, der kulminerede med hovedværket *Digteren og samfundet i Danmark i det 19. århundrede I-II* (1. bind – guldalderetiden, 1942, 2. bind – naturalismen, 1945). Denne studie, der bygger på et stort indsamlet empirisk materiale, er et forsøg på at forstå den udvikling som...

har været den moderne tids kriseagtige tilstand i litteraturen, de mange retninger, de formelle eksperimenter, og ikke mindst den store og tilsyneladende håbløse kløft mellem kunsten og menneskene.

De to bind fokuserer på forholdet mellem kunst og publikum, og Møller Kristensen når frem til, at en stor del af de danske guldalderdigtere faktisk følte sig ensomme og isolerede pga. manglende forståelse og accept fra samtidens publikum. Denne

siden af sine studier på Nordisk Filologi, den egentlig videnskabelighed, der bliver gældende for hans analytiske standpunkt. En teoretisk profil tegner sig især med disputatsen *Æstetiske Studier i dansk Fiktionsprosa 1870-1900* fra 1938, (2. udgave, optrykt i 1955 med en del tilføjelser som *Impressionismen i dansk prosa 1870-1900*), og det der med en vis rimelighed kan kaldes Møller Kristensens litteraturteoretiske hovedværk: *Digtingens teori* (1958).

Til forskel fra det klare radikale standpunkt, der er bestemmende for Møller Kristensen som praktiker, er Møller Kristensen dog ikke radikal i teoretisk forstand. Møller Kristensens litteraturteoretiske arbejder er båret af en forsigtighed og en skepsis over for systemtænkning og vidtgående teoridannelser. Man finder da heller intet værk, der fremviser en specifik møller-kristensensk metodologi, men derimod spredte arbejder, der til gengæld viser den mangfoldighed og metodiske frihed, der ligger ham stærkt på sinde.

I Møller Kristensens bidrag til en metodelære, *Litteraturforskningens mål og midler* (1967), opregnes der dog en tydelig sympati for de metoder, der beton-er enkeltværket og helst i en forening med den historiske baggrund, som det fremgår af kapitlet om "Historisk og æstetisk metode". Skal man nærme sig en egentlig betegnelse for Møller Kristensens teoretiske præference må det altså blive i retning af en stilinteresseret nykritik med stadigt henblik på det historiske. Grundlæggende, og i højere grad i overensstemmelse med Møller Kristensens egen opfattelse af litteraturforskningens teoretiske overbygning, må man dog først og fremmest forstå Møller Kristensen som en for-

taler for sund fornuft og det kritisk mædehold som bærende principper i det kritiske virke.

På jorden og i dybden

Når både det litteratursociologiske, det metodiske og det praktiske aspekt af Møller Kristensens virke er blevet fremhævet her – og det uden at omtale jazzmusikeren, visemageren og pædagogen Møller Kristensen – har det været for at punktere den til tider ensidige opfattelse af Sven Møller Kristensen som en ubrugelig gammelmarxist og for at fremhæve kompleksiteten i hans arbejde. De fleste kender hans betydning for de samfundsinteressererede sider af litteraturforskningen i Danmark, men har altså også gjort sig overvejelser om den teoretiske side af sagen, overvejelser som man stadig kan blive klog af i dag.

Som en problematiserende tilføjelse kan man pege på den "omvendte gotiske tid" som Møller Kristensen altid arbejdede i. Som kritiker har Møller Kristensen lukket øjnene for den himmelstræbende litteratur, og hans jordiske stræben har udelukket den mindste ansats til metafysisk tænkning (jf. John Christian Jørgensens afsnit "Blinde pletter" i hans udmærkede Møller Kristensen-introduktion: "Mølleren og hans lærlinge", in: *Bogens verden*, Gyldendal, 1999). Klart fremstår Møller Kristensens sympatier for 1700- og 1900-tallets digtere såsom Holberg, det folkelige gennembruds forfattere og bl.a. Hemingway (jf. Møller Kristensens *Amerikansk litteratur 1920-1940*), der dyrker "virkeligheden", og når han læser romantikerne bliver det "jordisk" uden interesse for det himmelstormende.

I en anmeldelse af netop *Digteren og*

afgrund mellem digterne og publikum eller digtningen og folket opfatter Møller Kristensen som et grundvilkår for litteraturen under liberalismen.

Hermed er Sven Møller Kristensen politiske præferencer også antydnet. Han har aldrig lagt skjul på at socialismen er vejen frem, men som han påpeger i tilbageblikket "Under den kolde krig" (i *Den kodelige rationalisme*, 1979), så er han ikke blevet socialist som følge af læsning og indsigt. Derimod fremhæver han det stimulerende politiske miljø og de kulturradikale bestræbelser omkring ham, og det bliver således en logisk konsekvens for Møller Kristensen at han i hele sit literære virke kredser om det samme centrum: litteraturens uomgængelige afhængighedsforhold til det omgivende samfund.

Hans fortjeneste er således at styrke – om ikke grundlægge – litteratursociologien som forskningsfelt i Danmark. Dog var det ikke noget der skete på en dag. *Digteren og Samfundet* f.eks. får en hård medfart i samtidens akademiske miljø, og det er først i 1970'ernes universitære klima, at hans arbejde og dermed litteratursociologien vinder et institutionelt fodfæste og bliver skoledannende for en ny generation af studerende med de to nuværende professorer på Nordisk Filologi, KU, Hans Hertel og Thomas Bredsdorff som to vigtige skikkelser.

Mod *Hermetica*

Med redaktørjobbet på *Dialog* viderefører Møller Kristensen tidsskriftstraditionen fra mellemkrigstiden. Også herfra får han mulighed for at kæmpe imod skelsættningen mellem det finkulturelle og det folkelige. Et symptomatisk udtryk for en sådan kløftdannelse ser Møller Kristensen nem-

lig i efterkrigstidens hereticanske forsøg på at generobre poesien i dens frelsende skikkelse. Når der fra *Dialogs* side gås i offensiven mod *Heretica* (1948-53), er det i første omgang pga. den eksplicitte *adventsholdning*, der især i tidsskriftets første numre fremstiller en ligegyldighed eller direkte mistillid over for de politiske bestræbelser i tiden. At kredsen får tilnavnet "Hermetica", skyldes ifølge *Dialog* lukketheden i forhold til den offentlige debat og dens utilnærmelige poesi.

Sigende for Møller Kristensen er det imidlertid, at han ikke blot disputerer. Han undersøger grundlaget for sin modparts holdninger og forklarer den anti-politiske tendens med, at den ungdom, der vokser op i 1940'erne, mangler det væsentlige led i den demokratiske opdragelse, som han selv har været i kontakt med i 1930'ernes radikale, humanistiske og socialistiske tradition. Omvendt finder man fra hereticansk side, at de kulturradikale synspunkter er et udtryk for *Dialogs* egentlige etikette, der burde bære skriften "Monolog". Anekdotisk kan det anføres at Erik Knudsen, der skriver i begge tidsskrifter, og som i det hele taget stiller sig uden for debatten, har omtalt de stridende tidsskrifter under en samlebetegnelse: "Diaretica".

Den kritiske sofrosyne

Parallelt med den litteratursociologiske hovedlinje løber der i Møller Kristensens forfatterskab en anden mere teoretisk funderet, der hidrører fra hans underviser, Paul V. Rubows disciplinering af kritikken i en æstetisk og stilanalytisk retning. Den heraf følgende position, også kaldet *den ny saglighed*, danner sammen med de værkorienterede musikvidenskabelige studier, som Møller Kristensen bedriver ved

samfundet belærer Aage Henriksen således om at "Tankens Flugt mod det evige kan være nok saa levende og virkelig som noget politisk Program". (*Orbis Litterarum* 3, 1945). På den måde kan man give vennen og kollegaen Mogens Brøndsted ret, når han i en forskningshistorisk udredning påpeger at Møller Kristensen aldrig når de store lufttynde højder. Til gengæld skal der ikke herfra herske tvivl om at han er nået både i dybden og langt ud i virkningsradius med sit stadigt levende kritiske forfatterskab.

Litteratur:

Jørgensen, John Chr.: *Litterær metodelære*. Borgen, 1971.

Jørgensen, John Chr.: *Indledningen om den lit-*

teratursociologiske arv. I: "Litteratur og samfund i mellemkrigstiden", Gyldendal, 1972.

Jørgensen, John Chr.: *Mølleren og hans lærlinge. I: Bogens virkelighed*, Gyldendal, 1999.

Møller Kristensen, Sven: *Digteren og samfundet I-II*, Munksgaard, 1942-1945.

Møller Kristensen, Sven: *Litteraturforskningens mål og midler*, Munksgaard, 1967.

Møller Kristensen, Sven: *Den kødelige rationalisme – Digtning. Musik. Opdragelse. Kultursociologi. Artikler og vers 1936-79*, udvalgt og redigeret af Bredsdorff, Thomas / Hertel, Hans / Bonde Jensen, Jørgen. Gyldendal, 1979.

Michael Svendsen (f. 1978) læser på grunduddannelsen ved Institut for Nordisk Filologi på Københavns Universitet.

Reception

Tidsskrift for nordisk litteratur

Nr. 43, maj 2001
Tema Aage Henriksen
Løssalg kr. 35,-